DISPUTATIO SECUNDA
DE SERVITUTIBUS

668. Servitus, prout est fons juris definiri potest : *Jus tertio competens in re aliena, vi cujus dominus rei in ea aliquid pati, vel non facere cogitur in tertii utilitatem.* Dicitur : 1. *jus in re*, non in persona; si enim persona tantum obligaretur ad aliquid patiendum vel non faciendum, esset *obligatio*, non *servitus*, cujus naturæ proprium est rei adhærere : et sic in possessorem quemcumque cum re ipsa transire ; 2. *aliena*, nam commoda, quæ dominus percipit e re sua, jure dominii percipit, non jure servitutis; 3. *vi cujus dominus in ea re aliquid pati, vel non facere cogitur : pati*, v. g., ut sinat aliquem aquam e suo fundo ducere ; *non facere*, v. g., ut altius domum suam non ædificet. Unde servitus est diminutio dominii, cujus pars tollitur ab eo, qui servitutem debet, et accedit ad eum, cui ipsa debetur; et ideo additur *in tertii utilitatem.*

669. Servitus duplex distinguitur, realis et personalis : *realis* est quæ a re debetur alteri rei, v. g., ab uno prædio alteri prædio, et dicitur etiam *servitus prædialis.* Servitus autem *personalis* est quæ debetur personæ, in cujus utilitatem immediate cedit, ut est *usus*, *ususfructus*, *habitatio* et *possessio.*

CAPUT PRIMUM
DE SERVITUTIBUS PRÆDIALIBUS

670. Q. 1. *Quid et quotuplex servitus realis, seu prædialis?*

R. Servitus prædialis est *onus prædio impositum ad usum et utilitatem prædii pertinentis ad alium proprietarium.* Servitutes porro prædiales distinguuntur in rusticas et urbanas, in affirmativas et negativas, in continuas et discontinuas, in apparentes et non apparentes. *Rusticæ* sunt quæ fundis inhærent ; *urbanæ* quæ inhærent ædificiis, quovis in loco positis. *Affirmativæ*, sunt quæ verbis affirmativis exprimuntur, et obligant dominum fundi servientis ad permittendum, ut proprietarius fundi dominantis aliquid agat, v. g., aquæductum construat. *Negativæ*, quæ verbis negativis indicantur, obligant dominum fundi servientis, ut se abstineat ab aliquo peragendo in ipso, quod quidem perageret, si servitus non existeret, v. g., ab ædificio construendo, vel altius illud attollendo. *Continuæ* sunt, quarum exercitium est vel esse potest continuum absque actuali hominis opera, v. g., cursus aquæ in fundo. *Discontinuæ*, quarum exercitium requirit actualem hominis operam, uti est aquam haurire e puteo in fundo existente. *Apparentes* quæ exterius conspiciuntur, uti aquæductus, fenestra, janua. *Non apparentes*, quarum nullum signum exterius apparet, uti sunt servitutes negativæ[1].

671. Tres autem sunt fontes, unde servitutes prædiales dimanant. Est : — 1. *naturalis positio locorum :* sic fundus, qui est in situ inferiori, tenetur recipere aquas affluentes e fundo, qui est in superiori. Servitutes, quæ sic manant, dicuntur iccirco *naturales ;* — 2. *conventio :* possunt nempe vicinorum fundorum proprietarii (nisi lex obstet) secum convenire, ut unus fundus alteri serviat et vicissim. Ea servitus est *conventionalis*[2] ; — 3. *lex :* quo nomine venit etiam sententia judicis. Sic ob utilitatem publicam vel privatam lex præscribit regulas quoad viarum constructionem, aquarum deductionem, domorum ædificationem, murorum distantiam, etc. Servitutes a lege statutæ et magis usitatæ respiciunt aliæ murum et fossam communem, ac jus fulcimenti ; aliæ distantiam inter quasdam structuras, fossiones et plan-

[1] Codex civ. Ped., art. 637, etc. — C. G. 686 et seqq. — C. P. 492. — C. M. 512 et seqq.

[2] Cod. civ. Ped., art. 550. — C. A. civ. 480. — C. G. 639 et seqq. — C. S. 561. — C. P. 493. — C. M. 517.

tationes; aliæ prospectum in fundo vicini, aliæ stillicidium; aliæ jus transitus et aquæductum.

672. *Quot modis servitutes prædiales constituuntur et amittuntur?*

R. Ad 1 : Servitutes prædiales continuæ et apparentes constitui possunt, vel titulo, vel 30 annorum præscriptione, vel etiam destinatione patrisfamilias. Servitutes vero non continuæ aut non apparentes solo titulo constitui possunt.

R. Ad 2 : Triplici modo hæ servitutes amittuntur ex jure : 1. si amplius non inserviant[1] ; si tamen res reducantur ad primum statum, servitutes reviviscunt, nisi obstet præscriptio; 2. si serviens et dominans prædium in dominium unius transeant : sane res sua nemini servit; 3. si triginta annorum non usus intervenerit. Tunc si agatur de servitutibus discontinuis, tempus currit a die, quo quis illis non fuit usus ; si vero agatur de continuis, tempus currit a die quo aliquid contra illas actum est[2].

CAPUT SECUNDUM

DE SERVITUTIBUS PERSONALIBUS, ID EST DE USU, USUFRUCTU[3], HABITATIONE ET POSSESSIONE

673. Q. 1. *Quid est usus?*

R. Usus definitur : *Jus utendi rebus alienis, salva earum substantia tum quoad materiam tum quoad formam.* Cui competit usus, dicitur *usuarius;* ad quem pertinet rei proprietas sive dominium, *proprietarius.*

Dicitur : 1. *utendi*, et significat facultatem usuario convenientem extendi ad illa dumtaxat, quæ ad usum quotidianum sibi et familiæ sunt necessaria juxta ejus conditionem, non

[1] Cod. civ. Ped., art. 669. — C. A. 525. — C. G. 703. — C. S. 624. — C. P. 552. — C. M. 613.
[2] De servitutibus consulatur Codex civilis Gallicus ab art. 637 ad art. 710.
[3] Cod. civ. Gall., ab art. 578 ad 636.

exclusis filiis nascituris. Unde si usuarius initio anni acceperit quæ sibi sunt necessaria ad integrum annum, et ante anni finem decedat, illius hæredes restituere debent id quod superest.

2. *Alienis rebus*, et indicat usum in rebus propriis consistere non posse ; quilibet enim in rebus suis non usum tantummodo, sed dominium quoque habere dicitur. Tenetur autem præstare cautionem re utendi instar boni patrisfamilias, nec potest jure suo uti, nisi bonorum confecto inventario ; item pro ratione fructuum quos percipit tenetur de modicis reparationibus et ordinariis tributis.

3. *Salva earum substantia*, etc.: unde usuarius non potest ne in meliorem quidem formam rem, cujus usum consecutus est, immutare. Item neque potest usus alteri locari, vendi, sequestrari, aut donari : et ideo qui usum habet, v. g., equi, vestis, horti, pro se tantum ac suis hisce uti potest; usus enim in eo consistit, ut quis re utatur pro mensura tantummodo suæ quotidianæ necessitatis : nisi tamen clare appareat ipsi largiorem facultatem fuisse concessam; nam usus ab ipsa conventione primum sustinetur[1].

674. Usus tum voluntate hominis constituitur, tum lege. Extinguitur autem si *conventionalis*, morte usuarii, finito tempore præstabilito, consolidatione (cum nempe usuarius rem quem habet ad usum, facit suam titulo legitimo), item renuntiatione; item non usu, vel abusu, vel totali rei interitu. At si agatur de usu *legali*, nullus est usus a lege constitutus, si forsan casum excipias viduæ cui lex tribuit, anno luctus, jus habitationis et alimentorum : quo in casu patet illum, eo anno transacto, extingui[2].

675. Q. 2. *Quid est ususfructus?*

R. Ususfructus definitur : *Jus utendi et fruendi aliena re, sicut ipse proprietarius; salva tamen ejus substantia tum quoad materiam, tum quoad formam.* Ideo ususfructuarius non posset immutare rem, etsi in melius; v. g., si ei datus sit fundus voluptuarius, non posset arbores infructuosas ad

[1] Cod. civ. Ped., art. 540 et seqq. — C. A. civ. 504. — C. G. 628. — C. S. 556. — C. P. 487. — C. M. 507.
[2] C. G. 1465, 1500.

amænas deambulationes inservientes destruere ut forte hortos olitorios faciat, vel aliud quod fructum reddat. Ususfructus differt ab usu eo quod latius pateat; nam *uti simpliciter* est fructus dumtaxat necessarios ad usum quotidianum percipere [1] : v. g., si quis habet usum alicujus horti, potest quidem fructus ab eo suscipere pro se et suis et hospitum victum, sed non potest eos alienare et extraneis elargiri. Potest autem, si ejusdem habeat usumfructum.

Nomine *fructuum* generatim intelligitur illud omne, quod res fert vel producit; fructus enim dicti sunt a *ferendo*. Sunt alii *naturales*, qui ex re ipsa, et fere solius naturæ beneficio producuntur, uti herba, ligna, poma, nuces : item lac, lana et fœtus animalium. Alii *industriales*, qui sola industria acquiruntur, ut lucrum quod percipitur a pecunia, quæ negotiationi exponitur, aut a meliorationibus rei factis. Alii *mixti*, qui partim a natura et partim ab industria habentur, uti sunt oleum, vinum, caseus, frumentum, segetes [2]. Alii tandem *civiles*, qui proveniunt tantummodo occasione rei, aut vi obligationis particularis in jure civili fundatæ : v. g., pretium domus vel libri, vestis aut fundi locati, usuræ pecuniæ mutuo datæ, etc.

Ususfructus dividitur : — 1. in *proprium* et in *improprium*. Ille constituitur in rebus, quæ usu minime consumuntur, uti sunt domus et hortus; iste vero constituitur in *rebus fungibilibus*, uti vocant, quæ nempe usu consumuntur, uti sunt, v. g., panis, vinum et oleum : ususfructus improprius dicitur *quasi-ususfructus*; — 2. in *particularem*, et est quando ususfructus constituitur in una vel pluribus rebus mobilibus vel immobilibus, determinatis tamen, v. g., in tali vel talibus de-

[1] Illud *ad usum quotidianum* non sic oportet intelligi, quasi non aliud liceat, quam quæ singulos in dies sufficiant : *Recte*, ait Dettori, *simul ac semel accipit, quæ sibi in annum necessaria sint.*

[2] Jus civile non distinguit nisi fructus naturales, industriales atque civiles; mixtos autem, quos addunt Theologi, claritatis gratia, inter industriales recenset (C. G., art. 582 et seqq.). — Ipsi autem fructus naturales et industriales dividuntur in *nascituros* et *natos* : et isti in *pendentes* vel in *perceptos*, et isti adhuc in *extantes* vel in *consumptos*. — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. III, nn. 487 et 610.

signatis domibus vel fundis. Et in *universalem*, nempe quando ususfructus fundatur in tota vel parte bonorum omnium, quæ auctor ipsius ususfructus possidebat, v. g., si data sint in usumfructum omnia immobilia, vel tertia pars omnium immobilium quæ Titius habet.

676. Ususfructus constituitur : 1. *lege* : sic lex concedit patri et matri usumfructum in bonis filiorum; et conjugi superstiti concedit usumfructum in parte bonorum conjugis, qui intestatus decessit; 2. *voluntate hominis*, v. g., vi conventionis, donationis, testamenti [1].

677. Q. 3. *Quænam sunt jura fructuarii?*

R. Habet fructuarius in genere, seclusa conventione :

1. Ut possit fructus omnes percipere sive naturales sive industriales, eosque suos facere sive collegerit per se sive per alios. Collecti intelliguntur, cum a solo vel a re fuerint separati : hinc si fructuarius moriatur, fructibus quidem maturis, sed nondum a solo vel a re separatis, fructuarii hæredis non sunt; sed rei proprietarii. Quod si fructuario jam morituro, ejus hæres fructus immaturos collegerit, tenetur eos proprietario restituere; nam neque ipse fructuarius poterat fructus immaturos colligere. Habet autem jus in omnes civiles fructus, etiam in laudimia emphyteutica; fructus tamen civiles non censentur acquiri nisi de die in diem : ideo spectant ad fructuarium tantum pro ratione temporis, quo ususfructus perdurat; — 2. ut possit fructus vendere, donare, locare et pignori tradere; nam qui per alium fruitur, per se frui censetur; — 3. ut fruatur juribus et iis modis, quibus frueretur proprietarius. Legi etiam consentaneum est, ut (nisi contraria appareat domini voluntas) tradantur fructuario fundi instrumenta, puta, torcularia, vasa vinaria, quæ in ipso reperiuntur; non enim præsumendum testatorem voluisse ut fructuarius sibi instrumenta necessaria compararet pro fundo, quo ad tempus tantum usurus sit; — 4. ut omnibus utatur remediis, quibus suum usumfructum tueatur, tum adversus eos qui usumfructum impediunt, tum adversus eos

[1] Cod. Ped., art. 489 et 959. — C. A. 480. — C. G. 579. — C. S. 504. — C. P. 420. — C. M. 444.

qui fructus perceperint, ut eos restituant[1]. Hinc versus:

Colligit et vendit, fruitur, sua jura tuetur.

678. Q. 4. *Quænam sunt onera fructuarii?*

R. Onera fructuarii in genere ad hæc revocari possunt: — ut fructuarius rem restituat proprietario in illo statu, in quo eam accepit: ideo initio ususfructus fieri debet inventarium rerum mobilium, et descriptio status rerum immobilium, quæ in usumfructum cedendæ sunt, non obstante quacumque dispensatione testatoris; — 2. ut rebus fruatur tanquam bonus paterfamilias: iccirco tenetur cautionem præstare *bene utendi*, nisi eum dispenset lex: sic lex a præstanda cautione dispensat patrem et matrem circa usumfructum in bonis filiorum; — 3. ut tributa ordinaria persolvat: reparationes item ordinarias peragat: atque abusus et damna omnia præcaveat, etiam lites sustinendo, si opus sit; — 4. ut solvat pro rata suæ partis annualitates, quibus res in usumfructum data gravatur; si tamen illum habeat titulo universali. Si autem usumfructum habeat titulo particulari, ad hæc onera solvenda non tenetur: quod si fuerit compulsus, habet regressum contra dominum rei.

679. Diximus *in genere;* nam de usufructu speciali notamus:

1. Quoad usumfructum *agri*, nullum jus competit fructuario in metalli fodinas vel lapidicinas, quæ non fuerint apertæ incipiente usufructu. Nec in alias materias ad comburendum apta, quæ nondum effodi cœperant: nec in thesaurum, qui durante usufructu inveniretur.

2. Quoad usumfructum *gregis*, si ille in uno tantum animali consistat, eo sine culpa pereunte, ad nihil tenetur fructuarius. Si vero consistit in toto grege, fructuarius qui fœtus, lac, pilos ac lanam percipit, tenetur in locum demortuorum alia capita substituere, habita ratione natorum. Sed si integer

[1] Fructus naturales vel industriales adhuc pendentes cum incipit ususfructus, sunt ususfructuarii sed spectant quoque ad proprietarium si, eis adhuc pendentibus, ususfructus cesset. In neutro autem casu adest obligatio repetendi semina ad pretium culturæ. Cod. Ped., art. 494. — C. G. 582 et seqq. — C. S. 507. — C. P. 431. — C. M. 446.

grex casu perit, non tenetur nisi ad reddendam rationem coriorum, aut eorum æstimationis.

3. Quoad *usumfructum sylvæ* hæc statuuntur: — *a.* quod pertinet ad sylvas cæduas, quæ nempe succisæ ex stirpibus radicibusque renascuntur, fructuarius potest illarum arbores succidere, modo servet ordinem ac mensuram consuetudine inductam. Quod valet etiam de arboribus alti roboris, si ita sint distributæ, ut earum complures statis temporibus succidantur; — *b.* potest sibi fructuarius vindicare arbores alti roboris, quæ per fundos huc illucque dispersæ sunt, si usus sit ut periodice succidantur. Sicuti potest tot palos e sylvis cædere, quot sunt necessarii pro instruendis vinetis, quorum habet usumfructum, servato tamen more regionis aut proprietariorum praxi; — *c.* ipsi quoque cedunt omnes arbores frugiferæ demortuæ aut casu avulsæ vel fractæ, cum onere tamen totidem alias substituendi[1].

680. Q. 5. *Quot modis ususfructus extinguitur?*

R. Ad 1: Ususfructus, prout diverso modo, lege nempe et conventione constituitur, et modo diverso extinguitur.

Legalis ususfructus extinguitur: — 1. si filius compleverit annum 18, vel si ante illam ætatem emancipetur aut moriatur; — 2. si filius matrimonium contraxerit cum patris consensu; sed completa ætate annorum 25, si ille sit masculus; et 21, si illa sit fœmina[2]; — 3. si cessaverit patria potestas. Poterit tamen pater cum filium emancipat aut illius matrimonio consentit, sibi reservare usumfructum vel in parte vel in toto, usque ad 30 annum filii; — 4. ususfructus matris in bona filiorum cessat cum filii majores evadunt[3]; — 5. ususfructus conjugis in parte hæreditatis conjugis præmortui, cessat si conjux ad secundas nuptias convolet, adhuc vivente filio primi matrimonii. Hinc versus:

Mors, ætas, nuptus, geniti patrisve potestas;
Non fruitur mater, major si filius adsit;
Bis nuptus conjux haud conjugis asse fruetur.

[1] Cod. Ped., art. 500. — C. A. 511. — C. G. 590 et seqq. — C. S. 515. — C. P. 440. — C. M. 455.

[2] C. G. 384. — [3] C. G. 386.

Ususfructus conventionalis extinguitur: — 1. finito tempore, si quod fuerit constitutum; si tamen tibi, v. g., sit concessus ususfructus usquedum Titius ad talem ætatem pervenerit et ante moriatur, ususfructus nihilominus perseverat usque ad præfinitum tempus; — 2. morte fructuarii; quum enim ususfructus sit jus personale, morte ejus cui competit, extingui debet. Quod si ususfructus civitati vel collegio relictus sit, tunc extinguitur post triginta annos, nisi majus temporis spatium fuerit determinatum in ususfructus constitutione; sed nequit excedere annos sexaginta [1]; — 3. *totali* rei interitu; sane ususfructus est jus in corpore, quo sublato, et ipse tollatur necesse est [2]. Diximus *totali;* nam si partialiter tantum res perit, sustinetur in eo quod remanet, ususfructus; — 4. non usu : videlicet si fructuarius neque per se neque per alium spatio ad præscriptionem determinato, jure suo non utatur, et interim utatur proprietarius; — 5. abusu, uti constat ex his verbis Codicis civilis Gallici, art. 618 : « L'usufruit peut aussi cesser par l'abus que l'usufruitier fait de la jouissance, soit en commettant des dégradations sur le fonds, soit en le laissant dépérir, faute d'entretien ; » — 6. consolidatione, quum nempe fructuarius rei ipsius proprietatem consequitur; item renuntiatione, quæ tamen si sit fraudulenta, poterit invalidari [3]. Hinc versus :

Temporis, utentis, rei, usus, finis, abusus;
Si sit proprietas, fructus tunc explicit usus.

681. *Nota :* Ususfructuarius nullum habet jus ad compensationem exigendam pro meliorationibus a se factis, licet res ipsa pretiosior inde facta sit; attamen augmentum pretii compensari poterit cum detrimentis, si quæ secuta sint absque gravi culpa fructuarii. Quæ compensatio si locum habere nequeat, licebit usufructuario aut ejus hæredibus resumere sibi factas additiones, modo absque fundi detrimento, et cum aliqua fructuarii utilitate auferri possint.

Quo casu vero proprietarius eligat factas additiones sibi retinere, id quidem ipsi licebit, modo solvat usufructuario illam æstimationem,

[1] « L'usufruit qui n'est pas accordé à des particuliers ne dure que trente ans. » Cod. civ. Gall., art. 619.
[2] Cod. civ. Gall., art. 623, 624.
[3] Cod. Ped., art. 528. — C. A. 529. — C. G. 617. — C. S. 542. — C. P. 472. — C. M. 489.

quam hic obtinere posset, si eas e fundo tolleret. At semper licebit usufructuario ejusque hæredibus sibi recuperare specula, tabulas depictas et alia ornamenta, quæ sita fuerint in fundo usufructui obnoxio, dummodo omnia in pristinum statum restituantur.

682. Q. 6. *Quid de habitatione dicendum* [1]?

R. Habitatio est *jus alienas ædes habitandi, salva earum substantia.* Qui inhabitandi jus habet, una cum familia habitare potest, licet postea matrimonium contraxerit; sed non poterit hoc jus alteri cedere, vel locare. Quoad onera, qui totam habitat domum, tenetur ad ordinarias expensas : qui partem habitat, tenetur pro rata. Ceterum nisi alia sit conventio, habitatio regitur eodem modo, quo ususfructus [2].

683. Q. 7. *Quid est possessio* [3]?

R. Possessio (sic dicta quasi *positio pedis* vel *positio sedis* vel *sessio cum potestate* vel *potentia*) poterit definiri : *Legitima rei detentio.* Cum proprietate solet confundi, differt tamen : sane potest quis rem possidere, quin sit proprietarius illius, aut e contrario. Scilicet possessio est jus, quo rem detineo uti meam; proprietas vero (seu dominium) est ipsum jus quo res est mea et ego sum dominus ejus.

Possessio generice acquiritur apprehensione *vera* vel *ficta* vel *legali.* Si res est nullius, uti sunt pisces maris, ad eam acquirendam requiritur apprehensio *vera.* Si res est alicujus, qui vult alteri tradere possessionem suam, sufficit apprehensio *ficta*, ut si tradantur claves domus. Si vero res acquiritur sola legis dispositione sine corporis et animi adminiculo, habetur apprehensio *legalis :* hoc sensu hæres, etsi nesciens, acquirit possessionem defuncti testatoris.

Perditur possessio *facto nostro*, ut si rem abjiciamus; *facto alieno*, ut si eam quis jure occupet; *casu*, ut si incendio pereat; *lege disponente :* sic lex statuit, ut quorumdam animalium possessio fuga amittatur.

[1] Cod. Ped. art. 537. — C. A. 480 et 520. — C. G. 625 et seqq. — C. S. 550. — C. P. 481. — C. M. 501.
[2] Codex civilis jus habitationis confert uxori, anno luctus, ut videre est Cod. Ped., art. 1562. — C. A. civ., § 1243. — C. G. 1570. — C. S. 1383. — C. P. 1376. — C. M. 1456.
[3] Vid. Cod. civ. Gall., ab art. 2228 ad 2235.

684. *Quomodo* (quæres) *dividitur possessio?*

R. Præcipue dividitur in possessionem facti et juris.

1. Possessio *facti* definitur : *Rei detentio corporis, animi et juris adminiculo.* Dicitur 1° *rei*, quo nomine intelligimus non solum res corporeas; sed etiam incorporeas, uti sunt census, patronatus, etc., quæ a Jurisconsultis *quasi-possideri* dicuntur, ad discrimen rerum corporearum; 2° *corporis adminiculo*, quia ut res aliqua de facto possideatur, debet actu aliquo corporali apprehendi, v. g., manibus, oculis, scriptura et similibus; 3° *animi*, quia res ut possideatur, debet apprehendi animo illam habendi uti suam; 4° *juris*, id est jure non resistente, quia ad possessionem legitimam hoc requiritur, ut leges non impediant, quominus detentio rei censeatur vera ejusdem possessio[1].

2. Possessio *juris* definitur : *Jus insistendi rei tanquam suæ non prohibitæ possideri.* Dicitur : 1° *jus*, per quod differt a possessione facti, quæ est ipsa occupatio rei vel ejus detentio; 2° *insistendi rei*, id est rem pacifice detinendi, et juris remediis eam tuendi contra perturbatores ; 3° *tanquam suæ;* nam si quis insistat rei nomine alieno, non erit vera possessio. Sic tutor dici nequit possidere bona minoris, sed minor ipse possidet per tutorem ; quia tutor non retinet illa bona ut sua, sed nomine minoris : 4° *non prohibitæ possideri*, id est nulla lege resistente.

685. Possessio hos habet *effectus :* 1. parit præscriptionem, et dominium possidenti acquirit, si ea habeat conditiones requisitas; 2. in dubio, an quis sit rei dominus, melior est conditio possidentis; 3. possessor non tenetur probare rem esse suam, possessio enim parit præsumptionem dominii : et ideo tunc recte dicitur *possideo quia possideo;* 4. turbatus in possessione, in ea est restituendus prius quam de possessionis justitia agatur[2].

[1] Sic detentio rei sacræ a laico, ne possessio quidem facti dici potest; quia jus talem possessionem impedit. Contra detentio rei furtivæ profanæ penes furem est vera possessio facti; quia jus non impedit, quominus talis rei detentio sufficiat ad possessionem.

[2] Ferraris, *Bibliotheca*, etc., v^is Spoliator, Spoliatus. — Liguori, *Op. Mor.*, l. I, n. 35. — Roncaglia, Anacletus, etc.

APPENDIX

DE MERCATURA SEU COMMERCIO

686. Commercium sic dictum quasi *commutatio mercium*, juxta hodiernam acceptionem solet communiter definiri : *Complexio omnium operationum ac negotiationum ad lucra facienda, sive merces nova forma per industriam donando, sive eas uti sunt transvehendo et cum aliis commutando.* Hæc tamen commutatio nec semper nec facile obtinebat, quia nec facile nec semper unus habebat quod alteri deerat. Adde plura incommoda in mercium translatione : hinc electa fuit materia, quæ omnes res repræsentaret, et qua mediante, quisque posset merces cujusvis generis et vendere et emere etiam apud extraneos : hæc materia est pecunia. Verum nova difficultas, cum quælibet natio pecuniam habeat suam diversi valoris ac bonitatis; huic porro incommodo occurrerunt mensæ nummulariæ (vulgo *les banques*) Venetiis primum sæc. XII institutæ[1], quarum officium est commutare pecunias, quæ ibi a mercatoribus deponuntur. Tandem si quæ erat difficultas in tam frequenti pecuniæ translatione, sublata est per litteras *cambiales;* sicque hodie etiam remotissimæ urbes promptum ac securum secum invicem habent commercium.

Commercium præcipue dividitur in *terrestre* ac *maritimum*, prout vel terra vel mari exercetur. Item maritimum aliud est longi itineris, si nempe fiat ultra fretum Sundicum et Gibraltariæ; aliud parvi itineris (vulgo *cabotage*), si navigatio contingat non longe a terra, sed de littore ad littus, de capite ad caput. Ad commercium fuerunt peculiares adsignatæ leges, quas Theologus penitus ignorare non debet, si velit commercatores rite dirigere, ideo magis quia hodierna societas negotiatoribus plena est.

Ut quis sit verus commercator seu negotiator, requiritur tum ut actus commercii exerceat; tum ut eos habitualiter faciat : item notandum commercium proprie dictum respicere res fungibiles, mobiles, quæ facile de manu ad manum venire possunt sine tot solemnitatibus. Quorum quidem omnium ratio habenda est, cum mercator particulari

[1] Quæ non sunt confundendæ cum aula commerciali, vulgo *bourse de commerce;* sub hoc enim nomine *Codex commercii*, art. 71, intelligit : « La Bourse de commerce est la réunion qui a lieu, sous l'autorité du roi, des commerçants, capitaines de navires, agents de change et courtiers. »